

EURAPMON - za skupno panevropsko strategijo monitoringa ujed in sov

// Al Vrezec, Irena Bertoncelj

1: Podrobne raziskave roparskih ptic po Evropi prispevajo k pomembnim znanstvenim odkritjem in varstvu ptic. Na sliki je utrinek iz raziskave kozače (*Strix uralensis*) na Finskem.
foto: Al Vrezec

2: Naslovnica predstavitvene knjižice projekta EURAPMON

Plenilci imajo zaradi svojega končnega položaja v prehranjevalnih verigah posebno vlogo v ekosistemih, kar se kaže tako na delovanju ekosistemov kot na celotni biotski pestrosti. Posledično se okoljske spremembe pri njih najhitreje odražajo, zato so bili plenilci prepoznani kot dobri kazalci stanja okolja. Zaradi tega ni presenetljivo, da so na najrazličnejših rdečih in varstvenih seznamih prav plenilci številno zastopani. Ptice so med plenilci ena najštevilnejše zastopanih skupin na teh seznamih, med njimi pa še posebej skupina t.i. roparskih ptic (po angleško *raptors*), v katero združujemo končne plenilske ptice, kot so ujede (Falconiformes) in sove (Strigiformes), v to skupino pa nekateri vključujejo še srakoperje (Laniidae) in nekatere vrste vranov (Corvidae). Zlasti ujede in sove so zaradi svojstvenih značilnosti in načina življenja v očeh ljudi nekako ločene od drugih ptic. Zatorej ni presenetljivo, da se je med ornitologi izoblikovala kar posebna skupina nanje osredotočenih profesionalnih in ljubiteljskih raziskovalcev.

Zaradi potreb po učinkovitih okoljskih kazalnikih se je raziskovalni interes za ujede in sove povečal tako za spremljanje stanja njihovih populacij kot preučevanje vplivov okoljskih onesnažil na te vrste. Spomnimo se le na problematiko DDT v Evropi, pri kateri je k reševanju prispevalo predvsem ugotovljeno zmanjševanje populacij ujed. Da bi združili to razpršeno znanje in povezali specialiste za ujede in sove med seboj, je leta 2010 Evropska

znanstvena fundacija (ESF) podprla projekt EURAPMON, ki se ukvarja z raziskavami in monitoringom roparskih ptic v Evropi, tako v smislu njihovih populacij kot vpliva okoljskih onesnažil nanje.

Monitoring ujed in sov v mnogih evropskih državah že poteka, vendar med državami ni usklajen. Okrepiti je bilo treba že obstoječe lokalne in nacionalne programe monitoringa ter vzpostaviti koordinacijo na evropskem nivoju. Projekt EURAPMON ima štiri poglobitvene cilje: 1) vzpostaviti trajno evropsko mrežo za monitoring ujed in sov; 2) izbrati prioritete monitoringa ujed in sov v Evropi, ki bo temeljil na seznamu že obstoječih programov ter potrebah uporabnikov podatkov, torej politikov, odločevalcev, upravljavcev ipd.; 3) širiti in izmenjevati dobre prakse v Evropi z namenom uskladitve in standardizacije monitoringa; 4) ustvariti spletno podatkovno bazo o populacijskih trendih in kontaminaciji evropskih ujed in sov.

Jedro projekta EURAPMON, ki ga financira 15 evropskih raziskovalnih organizacij (med njimi tudi Agencija za raziskovalno dejavnost Republike Slovenije – ARRS), je 15 članov projektne odbora in šest strokovnih svetovalcev iz 17 evropskih držav, med njimi vrsta priznanih evropskih strokovnjakov. Do leta 2012 je projektu predsedoval Guy Duke iz Velike Britanije, koordinirala pa ga je dr. Paola Movalli iz Italije. Konec leta 2012 pa smo vodenje projekta prevzeli v Sloveniji, s predsedujočim dr. Alom Vrezcem s pomočjo koordinatorke projekta dr. Irene Bertoncelj na Nacionalnem inštitutu za biologijo.

Projekt združuje dve skupini raziskovalcev – ekologe, ki spremljajo populacije ujed in sov z namenom njihovega varstva, ter ekotoksikologe, ki raziskujejo vplive okoljskih onesnažil, ki se prek prehranskih verig kopičijo v ujedah in sovah. V prvem delu projekta je vsaka skupina s pomočjo vprašalnika zbrala podatke o vrstah, območjih,

Research Networking Programme

Research and Monitoring for and with Raptors in Europe (EURAPMON)

Standing Committee for Life, Earth and Environmental Sciences (LESC)

ORNITOFON Zakaj včasih pozimi na krmilnicah ni ptic

// prevedla in priredila
Barbara Vidmar

foto: Branko Brečko

Razumljivo je, da smo zaskrbljeni, ko ugotovimo, da so ptice postopno ali nenadoma izginile z naših vrtov ali bližnje okolice. Skozi leto se število ptic na vrtovih spreminja. Vendar za to največkrat obstajajo povsem naravni razlogi, kot so sprememba vremena, zadostne količine hrane v naravi, sprememba v dolžini dneva in podobno.

Zima je, a ptice ne prihajajo na krmilnico. Ali so poginile zaradi mraza?

Če je zima normalna, se nam to skoraj ne zdi verjetno. Toda če obdobje zelo mrzlega vremena, ko podnevi zmrzuje, traja dalj časa, potem lahko zaradi lakote pogine mnogo ptic. Manjša kot je ptica, večja je verjetnost, da daljšega mraza ne bo preživela. Taščice (*Erithacus rubecula*), stržke (*Troglodytes troglodytes*) in plavčke (*Cyanistes caeruleus*) lahko prizadene že nenaden val mrzlega vremena, medtem ko na škorce (*Sturnus vulgaris*) in kose (*Turdus merula*) ne bo vplival. Sprememba vremena je prav tako razlog, da ptice izginejo ali pa se množično pojavljajo na krmilnicah, čeprav se nam, ljudem, včasih to ne zdi povsem logično.

Ravnokar smo nastavili krmilnico, a ptice vanjo ne priletijo. Kje so ptice? Ali se jim je kaj zgodilo?

Mnoge ptice, ki se hranijo na krmilnicah, jeseni in pozimi potujejo naokoli v jatah. Navadijo se na določene poti in vsak dan redno obiskujejo ista prehranjevališča. Če je naša krmilnica na njihovi vsakdanji poti, se lahko na našem vrtu pojavlja zelo veliko ptic. V nasprotnem primeru pa je za to manj možnosti. Če postavimo krmilnico šele po tem, ko imajo jate ptic že utečene poti od enega do drugega prehranjevališča, se zanjo verjetno ne bodo menile, dokler ne bo zmanjkalo hrane na njihovih vsakodnevnih prehranjevališčih in si bodo morale poiskati nove vire hrane. ●

Izvirni tekst: <http://www.rspb.org.uk/advice/helpingbirds/decline/index.aspx>

metodah ter časovnih okvirih obstoječih programov monitoringov v evropskih državah. Ta inventar je osnova za izdelavo smernic ter za izdelavo priporočil o dobrih praksah za monitoring ujed in sov, ki trenutno še poteka. Prvi izsledki te raziskave pa so bili že objavljeni v slovenski ornitološki reviji *Acrocephalus*.

Projekt EURAPMON je vzpostavil mrežo nacionalnih koordinatorjev iz 31 evropskih držav, ki predstavljajo kontaktne točke za posamezno državo. Za izboljšanje izmenjave znanja in podatkov EURAPMON omogoča tudi kratke obiske ter izmenjave znanstvenikov in študentov, ki se ukvarjajo z ujedami in sovami.

Več informacij o konzorciju, aktivnostih, rezultatih ter kontakte nacionalnih koordinatorjev lahko najdete tudi na spletni strani projekta www.eurapmon.net. ●

→ Poziv k zbiranju podatkov o zgodnjem začetku gnezdenja sive vrane

Direktiva o pticah v svojem 7. členu določa, da nobene vrste ptice v Evropski uniji ne smemo loviti v času vzreje mladičev in v različnih fazah razmnoževanja. Te vključujejo svatovanje, zasedanje gnezdišč, valjenje, hranjenje mladičev, obdobje odvisnosti že speljanih mladičev od staršev, pri selitvenih vrstah pa tudi spomladansko vrnitev na gnezdišča.

Siva vrana je pogosta ptica tako v mestih kot na podeželju, zato se marsikomu od nas ne zdi smiselno zapisovati gnezditvenih podatkov zanjo. Hkrati je to lovna vrsta, ki se jo sme streljati med 10. avgustom in 28. februarjem. Glede na terenske izkušnje in nekatere podatke iz baze Novega or-

nitološkega atlasa gnezdik Slovenije (NOAGS) se lahko gnezdenje sive vrane prične že januarja, kar bi pomenilo, da je sedanja lovna doba predolga. V Ljubljani je bilo znanje gnezda na primer opazovano že sredi januarja (13. 1. 2010). Ker so podatki o zgodnjem začetku gnezdenja v bazi NOAGS maloštevilni, lepo prosimo vse ljubitelje ptic, da zgodnja opazovanja gnezditveno razpoloženih vran vnesejo v NOAGS. Geslo in uporabniško ime dobite pri Tomažu Miheliču (tomaz.mihelic@dopps.si). Za pomoč se vam najlepše zahvaljujemo!

Katarina Denac